

05.02.2025р.Гр.24. Історія України. Урок №81.

Тема: 1.Проблеми ядерної безпеки УРСР.

Ми вже знаємо з вами про головні напрямки політики "Прискорення" та "Перебудови". Але один факт, про який ми точно пам'ятаємо й добре знаємо, це Чорнобильська катастрофа, став найчорнішою сторінкою періоду "Перебудови" для всіх українців.Головними причинами катастрофи були:

- 1. Проведення недостатньо повно та правильно підготовленого експерименту.**
- 2. Низький рівень підготовки операторів, керівництва як атомних станцій, так і міністерства електрифікації в цілому в галузі ядерної безпеки.**
- 3. Недостатній рівень безпеки графіт-уранового реактора РБМК-1000.**
- 4. Помилки персоналу.**

Але головною причиною катастрофи була непередумана надіндустріалізація Нижньої Наддніпрянщини та Донбасу в радянський час. Інтенсивне спорудження численних штучних «морів» на Дніпрі доповнилося в 70-80-ті роки ХХ ст. будівництвом

мережі атомних електростанцій у безпосередній близькості від великих міст. На Україну, яка займала менше 3 % території СРСР, припадало майже 25 % всіх шкідливих виробництв. Серед міст СРСР з найвищим рівнем забруднення атмосфери кожне п'яте було розташоване в Україні. У 1977 р в безпосередній близькості від столиці України - Києва - була побудована Чорнобильська АЕС. 26 квітня 1986 року – день найбільшої в історії людства техногенної катастрофи. Під час експерименту на 4-му реакторі Чорнобильської атомної електростанції сталися два вибухи. В атмосферу Землі вирвалася хмара радіоактивного пилу. Вітер поніс на північний захід небезпечні радіоактивні ізотопи, які осідали на землю, проникали у воду. За числом потерпілих від аварії Україна займає перше місце серед колишніх республік Радянського Союзу. На долю Білорусі припало близько 60% шкідливих викидів. Від радіаційного забруднення сильно постраждала також і Росія. Потужний циклон проніс радіоактивні речовини територіями Литви, Латвії, Польщі, Швеції, Норвегії, Австрії, Фінляндії, Великої Британії, а пізніше – Німеччини, Нідерландів, Бельгії. 2 роки пропрацював четвертий енергоблок ЧАЕС – на повну потужність його запустили 1984 року. Це був “наймолодший” і найсучасніший реактор. 2 дні світ нічого не знав про вибух. 30 співробітників АЕС загинули внаслідок вибуху або гострої променевої хвороби протягом кількох місяців з моменту аварії. 500 тисяч людей померли від радіації, за оцінками незалежних експертів. 8,5 мільйонів жителів України, Білорусі, Росії в найближчі дні після аварії отримали значні дози опромінення. 90 784 особи було евакуйовано з 81-го населеного пункту України до кінця літа 1986 року. Понад 600 тисяч осіб стали ліквідаторами аварії – боролися з вогнем і розчищали завали.

2293 українських міст і селищ із населенням приблизно 2,6 мільйона людей забруднено радіоактивними нуклідами. 200 тисяч квадратних кілометрів – на таку територію поширилася дія радіації. Із них 52 тисячі квадратних кілометрів – сільськогосподарські землі. 10 днів – з 26 квітня до 6 травня – тривав викид активності із пошкодженого реактора на рівні

десятків мільйонів кюрі на добу, після чого знизився у тисячі разів. Фахівці називають цей період активною стадією аварії. 11 тонн ядерного палива було викинуто в атмосферу внаслідок аварії на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС. 400 видів тварин, птахів і риб, 1200 видів флори продовжують існувати в “зоні відчуження”, де через істотне та катастрофічне забруднення повітря, ґрунтів і вод заборонено проживати людям. 26 квітня–жовтень 1986 року Чорнобильська АЕС не працювала. У жовтні 1986-го 1-й і 2-й енергоблоки було знову введено в експлуатацію; у грудні 1987 року відновив роботу 3-й. 4-й енергоблок не працював.

1991 рік – на 2-му енергоблоці сталася пожежа, внаслідок якої була заблокована робота цього реактора. Грудень 1995 року – підписання меморандуму між Україною та країнами “Великої сімки” і Комісією Європейського Союзу, відповідно до якого почалася підготовка програми повного закриття станції. 15 грудня 2000 року – Чорнобильську атомну електростанцію зупинено повністю. Вересень 2010-го – закладка фундаменту під новий саркофаг над зруйнованим 4-м енергоблоком, у квітні 2012-го стартувало будівництво арки, що мала накрити “Укриття”, у жовтні 2011 року на майданчику комплексу “Вектор” почалося будівництво Централізованого сховища відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання. 29 листопада 2016 року завершили насування арки над 4-м енергоблоком.

25 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС мали експериментально зупинити четвертий енергоблок, щоб вивчити можливості використання інерції турбогенератора в разі втрати електроживлення. Попри те, що технічні обставини не відповідали плану випробування, його не скасували. Експеримент почався 26 квітня о 01:23. Ситуація вийшла з-під контролю. О 01:25 з інтервалом у кілька секунд прогрімili два вибухи. Реактор повністю зруйнувався (Документ 1). Спалахнуло понад 30 вогнищ пожежі. Основні погасили через годину, а повністю ліквідували загоряння до 5-ї ранку 26 квітня. Проте пізніше виникла інтенсивна пожежа у центральному залі 4-го блоку, з якою боролися з використанням вертолітної техніки аж до 10 травня. Наступного дня після аварії урядова комісія ухвалила рішення про негайну

зупинку 1-го і 2-го енергоблоків та евакуацію населення Прип'яті (так званої 10-кілометрової зони). Перше офіційне місцеве повідомлення про аварію на Чорнобильській АЕС з'явилося лише через 36 годин – опівдні 27 квітня на прип'ятському радіо оголосили про “тимчасову евакуацію” мешканців Прип'яті – найближчого до ЧАЕС міста з населенням близько 50 тисяч. Увечері 1 травня вітер з Чорнобиля повернув на Київ. У місті почав стрімко підвищуватися радіаційний фон. Тим не менше, парад відбувся. 2 травня радянське керівництво ухвалило рішення про евакуацію населення з 30-кілометрової зони навколо Чорнобильської атомної станції – на 6-й день після аварії. Для втаємничення масштабів трагедії владна верхівка примушувала Міністерство охорони здоров'я УРСР фальшувати діагнози променевих уражень. Із витягу зі звіту спецслужб за 11 травня 1986 року: “За даними Шевченківського РВ УКГБ адміністрація Київської області та 25 лікарень, ґрунтуючись на вказівці Мінздоров'я УРСР (нібито наказ № 24с від 11.05.86 р.) в історіях хвороб пацієнтів з ознаками “променева хвороба” вказують діагноз “вегето-судинна дистонія”. Пізніше партноменклатурники пояснять приховування правди про аварію благим наміром запобігання паніці, а то й заявлять, що всі вжиті ними заходи були вчасними і доцільними. Однак у ті дні вбивала не паніка, а радіація. Від міжнародної допомоги уряд СРСР взагалі відмовився. Проте вже в 1987 році звернувся до Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) щодо експертної оцінки кроків із ліквідації наслідків аварії. Керівництво Української РСР, навіть володіючи інформацією про реальну загрозу для життя і здоров'я людей, беззаперечно виконувало некомпетентні вказівки Москви. 11 лютого 1992 року Генеральна прокуратура України за результатами розслідування тимчасової депутатської комісії Верховної Ради УРСР відкрила кримінальну справу за частиною 2 статті 165 КК України (зловживання владою чи службовим становищем). Вищих посадовців – члена першого секретаря ЦК КПУ Володимира Щербицького, голову Ради міністрів України, керівника Оперативної групи Політбюро ЦК КПУ з ліквідації наслідків аварії Олександра Ляшка, голову Президії Верховної ради Валентину Шевченко, міністра охорони здоров'я УРСР Анатолія Романенка

звинувачено у фальсифікації реального рівня іонізуючого випромінювання в зоні аварії на Чорнобильській АЕС, що привело до масового переопромінювання персоналу станції, ліквідаторів наслідків аварії та мешканців зони, ураженої радіацією.

Слідство дійшло висновку про їх вину, але через смерть Щербицького і закінчення терміну притягнення до кримінальної відповідальності справу закрили. Чорнобильська катастрофа стала одним із каталізаторів розпаду СРСР. Аварія стала тією останньою краплею, яка переповнила чашу людського терпіння. Приховування владою правди про факт катастрофи та її наслідки, брак інформації про заходи безпеки і недостатня допомога потерпілим похитнули віру в цінності комуністичної ідеї навіть у найбільш лояльних її прихильників. Крім того, спроби Москви приховати правду про катастрофу та її наслідки посилили опозиційний національно-демократичний рух в Україні, до його учасників долучилися екологи – активісти боротьби проти забруднення навколишнього середовища. Перші громадські організації формувалися саме навколо теми аварії на Чорнобильській АЕС. Незабаром такі дві організації як “Зелений світ” та Союз “Чорнобиль” перетворилися в політичну силу.

Посилання:

<https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-material-y-do-richnyci-avariyi-na-chornobylskiy-aes>.

Д/з: §16. Підготувати повідомлення про «Декларацію про державний суверенітет України».